МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
«ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»

Факультет природничих наук

Кафедра **лісового і аграрного менеджменту**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Лісові культури

Освітня програма Лісове господарство

Спеціальність 205 Лісове господарство

Галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол №15 «17» вересня 2021р.

м. Івано-Франківськ – 2021 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Опис дисципліни
3. Структура курсу
4. Система оцінювання курсу (зразок)
5. Ресурсне забезпечення
6. Контактна інформація
7. Політика навчальної дисципліни

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Лісові культури
Освітня програма	Лісове господарство
Спеціалізація (за наявності)	----
Спеціальність	205 Лісове господарство
Галузь знань	20 Аграрні науки і продовольство
Освітній рівень	бакалавр
Статус дисципліни	основна
Курс / семестр	3 курс, 5 семестр
Розподіл за видами занять та годинами навчання (якщо передбачені інші види, додати)	Лекції – 40 год. Практичні заняття – 24 год. Самостійна робота – 160 год.
Мова викладання	українська
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/

2. Опис дисципліни

Мета та цілі курсу

Дисципліна «Лісові культури» — це наука про штучне лісовідновлення та лісорозведення. Вона складається із трьох розділів: лісонасіннєва справа, лісові розсадники, лісові культури. У розділі «Лісонасіннєва справа» розглядаються питання, пов’язані з отриманням насіння деревних рослин із цінними спадковими ознаками та високими посівними якостями, забезпеченням їх тривалого зберігання та раціонального використання. Важливість глибокого опрацювання цього розділу визначається тим, що успіх створення лісонасаджень значною мірою залежить від якості вихідного насіннєвого матеріалу. У розділі «Лісові розсадники» розглядаються організаційно-технологічні питання, пов’язані із створенням спеціалізованих господарств із вирощування лісового садивного матеріалу. Враховуючи, що найбільш ефективним і розповсюдженим способом створення штучних насаджень є садіння, винятково важливого значення набуває вирощування високоякісного садивного матеріалу, від якості якого залежить ефективність робіт зі штучного відтворення лісів. У розділі «Лісові культури» розглядаються питання технології створення та агротехніки вирощування лісонасаджень. Цей розділ включає підрозділ «Культури цінних нових і аборигенних, технічних та харчових деревних і чагарникових порід». У ньому розглядаються теоретичні основи інтродукції та особливості вирощування екзотів деревних рослин, які мають технічне чи харчове значення.

Враховуючи, що більшість фахівців лісогосподарської галузі мають, справу із штучним поновленням лісів, головна *мета* вивчення дисципліни спрямована на опрацювання студентами сучасних технологій лісорозведення стосовно регіональних і лісотипологічних умов місцезростання, а головні задачі полягають у формуванні вмінь: проектувати та втілювати у виробництво заходи з відновлення лісів; здійснювати реконструкцію

лісонасаджень; вибирати оптимальні схеми змішування й агротехніку вирощування лісових культур у конкретних кліматичних і ґрунтових умовах; виконувати наукові дослідження для виявлення чинників, які впливають на біологічну стійкість і продуктивність культур та вирішувати багато інших задач, пов'язаних із лісокультурним виробництвом.

Основними завданням курсу є забезпечити засвоєння студентами:

- основних принципів штучного лісовідновлення та лісорозведення;
- наукових основ організації лісонасіннєвої бази на селекційно-генетичних засадах;
- основ теоретичних і практичних знань із лісонасіннєвої справи;
- основ технології вирощування лісового садивного матеріалу;
- основ технології створення лісових культур залежно від категорій лісокультурних площ і типів умов місцезростання.

Компетентності

Загальні:

ЗК7. Знання та розуміння предметної області та розуміння професії.

ЗК8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Фахові:

ФК17. Здатність вирішувати поставлені завдання зі створення насаджень, їх вирощування та формування на основі вивчення літературних та нормативних джерел передового виробничого досвіду.

ФК21. Здатність розробляти проектну документацію, зокрема описи, положення, інструкції та інші документи.

ФК22. Здатність організовувати роботу малих колективів виконавців.

Програмні результати навчання

ПРН5. Розуміти і застосовувати особливості процесів росту і розвитку лісових насаджень, теорії та принципи ведення лісового і мисливського господарства для вирішення завдань професійної діяльності

ПРН6. Здійснювати підбір і використання необхідного обладнання, інструментів для організації виробничого процесу з урахуванням екологічних, технічних та технологічних можливостей.

ПРН7. Застосовувати законодавчі акти, нормативно-довідкові матеріали, організаційно-управлінську документацію з організації та ведення лісового і мисливського господарства, знання з економіки та права для забезпечення ефективної виробничої діяльності.

ПРН8. Проектувати та організовувати ведення лісового та мисливського господарства відповідно до встановлених вимог.

ПРН16. Організувати результативні та безпечні умови праці.

3. Структура курсу

№	Тема	Результати навчання	Завдання
1.	**Тема 1. Вступ. Лісові культури, як спеціальна дисципліна лісокультурної галузі.** Лісові культури, як спеціальна	• розуміння теоретичних основ, сутності та принципів штучного	Тестування за темою. Виконання практичних

	дисципліна лісогосподарського циклу, загальний об'єм та структура курсу. Наукові основи дисципліни та її взаємозв'язки з іншими спеціальними та загальнонауковими дисциплінами. Історія та сучасний стан лісокультурної справи	відтворення лісових насаджень у різних ґрунтово-кліматичних умовах із врахуванням новітніх досягнень лісокультурної науки; • здатність створювати лісонасіннєву базу, заготовлювати та– зберігати насіння лісових порід і контролювати його якість; • здатність вирощувати садивний матеріал основних– лісоутворювальних порід; здатність визначати категорії лісокультурних площ і проводити– лісокультурне лісівниче групування насаджень; • здатність застосовувати набуті знання для поліпшення породного– складу та продуктивності штучних деревостанів; • здатність розробляти науково-обґрунтовані типи лісових культур із– урахуванням особливостей залісення лісокультурних площ у різних регіонах України; • здатність проводити контроль і оцінювати ефективність– лісокультурних заходів із відновлення та вирощування лісових насаджень різного цільового призначення.	робіт. Виконання самостійної роботи.
2.	**Тема 2. Насіннєвий фонд України і районування заготівель насіння.** Стан, завдання та перспективи розвитку. Організація селекційнонасіннєвих комплексів. Значення географічного походження насіння. Географічні культури. Лісонасіннєве районування та його наукове обґрунтування. Лісівницька цінність лісового насіння. Селекційно-насіннєва інвентаризація дерев і насаджень, виділення плюсових дерев та маточних насіннєвих насаджень. Організація сортового насінництва. Лісонасіннєві ділянки, архівно-маточні та насіннєві плантації, їхнє створення і вирощування. Час і способи щеплення живців. Заходи активного впливу на плодоношення деревних рослин на лісонасіннєвих ділянках і плантаціях.		
3.	**Тема 3. Плодоношення і насіннєношення лісових деревних рослин і способи його обліку.** Репродуктивна здатність дерев і чагарників. Періодичність насіннєношення та чинники, що впливають на нього.		
4.	**Тема 4. Заготівля і переробка лісонасіннєвої сировини.** Достигання та збір шишок, плодів і насіння. Попереднє обстеження		

	лісонасіннєвих об’єктів та внутрішньогосподарська оцінка посівних якостей 9 насіння. Способи та техніка заготівлі лісонасіннєвої сировини. Приймання, облік та особливості зберігання лісонасіннєвої сировини. Одержання насіння із шишок шпилькових порід. Одержання насіння із сухих і соковитих плодів. Обезкрилювання, очистка та сортування лісового насіння. Вихід насіння із лісонасіннєвої сировини для основних лісоутворюючих дерев і чагарників		
5.	**Тема 5. Паспортизація та перевірка посівних якостей лісового насіння.** Лісонасіннєвий контроль за посівними якостями насіння. Формування партій, паспортизація та облік, заготовленої лісонасіннєвої сировини. Відбір середніх зразків. Показники посівної якості насіння та методи її визначення. Прилади та апарати для визначення схожості лісового насіння. Документація про якість лісового насіння.		
6.	**Тема 6. Зберігання та транспортування лісового насіння.** Значення зберігання насіння. Умови, необхідні для зберігання та підтримування життєздатності насіння. Способи її підтримування та контролю. Пакування та транспортування насіння. Зберігання насіння шпилькових порід. Зберігання насіння листяних порід. Зберігання жолудів дуба.		
7.	**Тема 7. Підготовка лісового насіння до висіву.**		

	Теоретичні основи проростання насіння. Обґрунтування прийомів стимулювання проростання насіння. Способи підготовки насіння до проростання. Особливості передпосівної підготовки насіння		
8.	**Тема 8. Призначення та організаційно-господарське упорядкування лісових розсадників.** Становлення лісового розсадництва, сучасний стан та перспективи його розвитку. Види садивного матеріалу та визначення його якості. Призначення види та структура лісових розсадників. Наукові основи організації постійного лісового розсадника. Організаційно-господарський план розсадника.		
9.	**Тема 9. Сівозміни в постійних лісових розсадниках.** Роль і значення сівозмін. Теоретичні основи застосування сівозмін. Сівозміни в розсадниках різних ґрунтово-кліматичних зон.		
10.	**Тема 10. Обробіток ґрунту в розсадниках.** Основи та агротехнічні вимоги до обробітку ґрунту. Завдання обробітку ґрунту. Первинне освоєння площ. Системи основного обробітку ґрунту та вимоги до нього.		
11.	**Тема 11. Застосування добрив в лісових розсадниках.** Агрохімічні основи застосування добрив. Класифікація добрив та їх характеристика. Визначення потреби деревних рослин у елементах мінерального живлення. Розрахунок доз і норм добрив, терміни та системи їх		

	внесення.		
12.	**Тема 12. Вирощування сіянців.** Агротехніка вирощування сіянців, загальні положення. Передпосівний обробіток ґрунту та вимоги до нього. Підготовка насіння. Способи, види та схеми посіву. Терміни сівби, норми висіву і глибина загортання насіння. Догляди за посівами до і після появи сходів. Класифікація гербіцидів, норми і терміни їх внесення.		
13.	**Тема 13. Особливості вирощування сіянців основних деревних порід.** Вирощування сіянців шпилькових порід. Вирощування сіянців листяних порід. Вихід стандартних сіянців.		
14.	**Тема 14. Способи вегетативного розмноження деревних і чагарникових порід у відкритому і закритому ґрунті.** Теоретичні основи вегетативного розмноження деревних рослин. Методи вегетативного розмноження.		
15.	**Тема 15. Виробництво садивного матеріалу вегетативного походження.** Розмноження невідділеними від рослин частинами. Розмноження відділеними від рослин частинами. Розмноження щепленням. Мікроклональне розмноження. Маточні плантації та їх експлуатація.		
	Тема 16. Вирощування саджанців (великомірного садивного матеріалу). Види саджанців та вимоги до них. Види деревних шкіл, строки та техніка їх закладання. Передсадивний обробіток ґрунту.		

	Агротехнічні догляди в деревних шкілках. Вирощування саджанців для лісокультурних цілей. Особливості вирощування крупномірних декоративних саджанців насіннєвого і вегетативного (живцевих і щеплених) походження. Формування надземної і підземної частини саджанців. Особливості вирощування сортових саджанців плодових порід. Вибір підщеп та їх вирощування. Вибір і заготівля прищеп. Строки та техніка щеплення. Догляди за окулянтами. Формування культурного пагону.		
	Тема 17. Вирощування садивного матеріалу в закритому ґрунті та із закритою кореневою системою. Види та конструкції теплиць. Особливості мікроклімату в теплицях. Вимоги до субстрату та особливості його вирощування. Технологія вирощування сіянців: терміни та схеми посіву, догляди за сіянцями. Класифікація садивного матеріалу із закритою кореневою системою. Види контейнерів та особливості їх застосування. Технологія вирощування різних видів садивного матеріалу із закритою кореневою системою		
	Тема 18. Інвентаризація, викопування і зберігання садивного матеріалу. Технічне приймання виконаних робіт, інвентаризація, викопування, вибирання і сортування садивного матеріалу. Технологія коротко- і довготермінового зберігання садивного матеріалу. Пакування і транспортування садивного матеріалу.		

	Тема 19. Способи відновлення лісу та вимоги господарства до штучних насаджень. Природне та штучне поновлення лісу. Стан та перспективи розвитку лісокультурної справи. Роль вітчизняних вчених у розробці наукових основ по створенню штучних насаджень. Вимоги, які ставляться до штучних насаджень.		
	Тема 20. Лісові культури. Категорії лісокультурних площ. Категорії лісокультурних площ, лісокультурний фонд. Обстеження лісокультурної площі. Черговість залісення ділянок.		
	Тема 21. Система і способи закладання лісових культур, підбір порід, схем змішування та розміщення садивних місць. Лісокультурне районування території України. Способи закладання лісових культур. Попереднє і послідуюче лісорозведення, часткові і суцільні 13 культури. Оцінка чистих та змішаних лісових культур. Компоненти змішаних насаджень. Вибір головних, супутніх, підгінних порід і чагарників. Взаємодія деревних порід у насадженнях. Теоретичне обґрунтування густоти культур і розміщення садивних місць на ділянках. Способи змішування деревних рослин у культурах.		
	Тема 22. Технологія створення лісових культур. Мета і способи обробітку ґрунту в залежності від умов місцезростання та категорій лісокультурних площ, рельєфу, ґрунтово-кліматичних зон. Фактори, які визначають ширину смуг, розмір площинок, терас.		

	Висівання і садіння лісу, умови їх застосування. Види садивного матеріалу. Сезони садіння. Перевірка якості робіт. Інвентаризація лісових культур. Догляд за ґрунтом у культурах. Застосування гербіцидів при догляді за ґрунтом. Доповнення лісових культур		
	Тема 23. Культури головних лісоутворювальних порід, культури сосни звичайної та сосни кримської. Культури сосни звичайної та ялини звичайної. Теоретичні основи добору складу насаджень із врахуванням умов місцезростання категорій лісокультурних площ і кліматичних зон. Культури сосни звичайної у борах, суборах і сугрудках. Культури ялини в сугрудках. Культури з участю модрини.		
	Тема 24. Культури ялини європейської та модрини європейської. Культури ялини європейської в сугрудках. Культури з участю модрини. Вимоги до умов місцезростання. Вибір ділянок, складу насаджень, схем змішування та розміщення садивних місць.		
	Тема 25. Лісокультури дуба звичайного і бука лісового. Культури дуба звичайного та бука лісового. Висів жолудів і садіння сіянців. Коридорні культури дуба і культури дуба густими місцями. Суцільні 14 культури по деревно-тіньовому та деревно-чагарниковому типах змішування. Вибір супутніх, підгінних порід і чагарників для культур дуба.		

	Тема 26. Особливості створення лісових культур екзотів. Вибір умов місцезростання, категорій лісокультурних площ для культур інтродуцентів. Агротехніка створення лісових культур з участю інтродуцентів. Основні екзоти, які доцільно використовувати в лісових культурах. Способи, досвід і перспективи інтродукції нових деревних рослин у лісовому господарстві.		
	Тема 27. Лісові культури декоративних, їстівних і технічно цінних деревних рослин. Господарське значення технічно цінних, їстівних і декоративних деревних рослин. Культури швидкоростучих порід. Культури тополі. Вимоги до умов місцезростання. Види садивного матеріалу та умови його застосування. Сезони садіння. Культури вільхи чорної. Вибір ділянок, складу насаджень, схем змішування та розміщення садивних місць. Догляд за ґрунтом.		
	Тема 28. Особливості створення лісових культур у зелених зонах міст і на малоцінних землях. Особливості створення лісових культур у зелених зонах міст і на малоцінних землях.		
	Тема 29. Охорона та захист лісокультурних об’єктів. Безпека праці лісокультурного виробництва. Охорона та захист лісокультурних об’єктів. Безпека праці лісокультурного виробництва.		

4. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни Контроль знань студентів ґрунтується на здійсненні поточного і підсумкового контролю при застосуванні таких форм і засобів діагностики, як оцінювання практичних занять, оцінювання індивідуальних завдань, письмове тестування, усне опитування. Поточний контроль проводиться під час проведення лекційних і практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретного прикладного завдання; крім того, здійснюється поточне письмове тестування за кілька попередньо пройдених тем.	Система контролю знань здійснюється через: • поточний контроль – 50 балів; • підсумковий контроль (екзамен) – 50 балів. Оцінка за вивчення предмету виставляється за сумою всіх отриманих балів згідно зі шкалою оцінювання. При цьому в екзаменаційній відомості зазначається кількість набраних балів, оцінка за шкалою ECTS і оцінка за національною шкалою.

Накопичування балів під час вивчення дисципліни

Вид навчальної роботи	Максимальна кількість балів
Поточний контроль	**50**
Тема	10
Практична робота	20
Лабораторна робота	---
Семінарське заняття	---
Самостійна робота	20
Підсумковий контроль	**50**
екзамен	50
Додаткові заохочувальні бали, які можуть доповнити оцінку до 100 балів	10
Разом	**100**

Поточний контроль										
Вид навчальної роботи	Тема (тема 1 - 5)	Тема (тема 6 - 10)	Тема (тема 11 - 15)	Тема (тема 16 - 20)	Тема (тема 21 - 29)	Практичне заняття 5	Практичне заняття 10	Самостійна робота 1	Самостійна робота 2	Разом
Кількість балів	2	2	2	2	2	10	10	10	10	50

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	**A**	відмінно	зараховано
80 – 89	**B**	добре	
70 – 79	**C**		
60 – 69	**D**	задовільно	
50 – 59	**E**		
26 – 49	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	**F**	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Поточний контроль

- Усний контроль (в ході опитування, бесіди, доповіді, читання тексту, повідомлення на задану тему та ін.);
- Письмовий контроль (контрольна робота в письмовій формі, реферат, виклад матеріалу на задану тему в письмовому вигляді та ін.);
- Комбінований контроль;
- Тестовий контроль;

- Презентації;
- Виконання і захист практичної роботи.

Заохочувальні бали

1. Участь у дискусіях (до 2 балів),
2. Участь у вебінарі чи прослуховування курсу за тематикою дисципліни (до 2 балів)
3. Участь у студентських наукових конкурсах та олімпіадах (до 6 балів)

5. Ресурсне забезпечення

Матеріально-технічне забезпечення	Мультимедіа, лабораторії, комп'ютери та інше
Кабінет лісовідновлення та селекції (207) каб.), 35 м^2	Мультимедійний проектор, 1 шт. Мультимедійний екран, 1 шт. Графопроектор, 1 шт., Стенди (ілюстрації) з лісового насінництва, селекції Колекція зразків насіння деревних порід

Література:

Основна:

1. Гордієнко М.І., Гузь М.М., Дебринюк Ю.М.,Маурер В.М. Лісові культури. Львів: Камула, 2005. 608 с. 27
2. Гордієнко М.І., Корецький Г.С., Маурер В.М. Лісові культури. К.: Сільгоспосвіта, 1995. 328 с.
3. Гордієнко М.І., Фесюк А.В., Маурер В.М., Гордієнко Н.М. Лісові культури: підруч. К.: "Віпол", 1995. 306 с.
4. ДСТУ 2980-95. Лісові культури. Терміни та визначення. [Чинний від 1995-02-04]. К.: Держстандарт України, 1995. 64 с.

Допоміжна

1. Бочаров В.С., Никулин Ф.М. Выращивание посадочного материала в механизированых питомниках. М.: Лесная промышленность, 1979. 96 с.
2. Бровко Ф.М. Практикум з лісового насінництва. К.: НАУ. 1998. 75 с.
3. Вересин М.М., Ефремов Ю.П., Арефьев Ю.Ф. Справочник по лесному семеноводству М.: Агропромиздат, 1985. 243 с.
4. Гладкий Н.П. Питомник декоративных деревьев и кустарников. Л.: Стройиздат, 1971. 234 с.
5. Гордієнко М.І., Шлапак В.П., Гойчук А.Ф. та ін. Культури сосни звичайної в Україні. К.: ІАЕ УААН, 2002. 872 с.
6. Инструкция по проведению ежегодной инвентаризации лесных культур, защитных лесных насаждений, питомников, площадей с проведенными мерами содействия естественному возобновлению леса. М.: Б.И., 1979. 77 с.
7. Калінін М.І. Лісові культури: підруч. К.: НМК ВО, 1991. 149 с.
8. Калінін М.І. Лісові культури і захисне лісорозведення: підруч. Львів: Світ, 1994. 296 с.
9. Кальной П.Г. Лесной питомник. К.: Изд-во УСХА, 1977. 123 с.

10. Молотков П.І., Патлай І.М., Давидова Н.І. Насінництво лісових порід. К.: Урожай, 1989. 230 с.
11. Мороз П.И., В.П. Шлапак. Комплексное освоение Среднеднепровских песчаных массивов. Львов: Престиж Информ, 2000. 256с.
12. Мороз П.И., Шлапак В.П. Приднепровские песчаные массивы: 28 природные условия и проблемы рационального использования. Львов: Престиж Информ, 2001. 248 с.
13. Редько Г.И., Родин А.Р., Трещевский И.В. Лесные культуры: учебн. для вузов. М.: Лесн. пром., 1980. 368 с.
14. Сироткин Ю.Д., Праходский А.Д. Лесные культуры: учебн. пособ. Минск «Высш. шк.», 1988. 239 с.
15. Справочник по лесным питомникам. М.: Лесн. пром-сть, 1983. 250 с.
16. Справочник по применению удобрений в лесном хозяйстве. М.: Лесн. пром-сть, 1977. 184 с.
17. Шумаков В.С., Кураев В.Н. Современные способы подготовки почвы под лесные культуры. М.: Лесн. пром-сть, 1973. 160 с.

Інформаційні ресурси

1. Маурер В.М., Кайдик О.Ю. Відтворення лісів в Україні у контексті сталого розвитку. URL: http://elibrary.ru
2. Маурер В.М. Парадигма вдосконалення відтворення лісів в Україні. URL: http://bo0k.net
3. Правила відтворення лісів / Постанова Кабінету Міністрів України від 1.03.2007 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua

6. Контактна інформація

Кафедра	кафедра лісового і аграрного менеджменту, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька 201, каб. 206, тел. (0342) 59-61-66, e-mail: klam@pnu.edu.ua
Викладач	канд. с.г. наук, доцент Дмитрик Павло Миколайович
Контактна інформація викладача	pavlo.dmytryk@pnu.edu.ua

7. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність	• списування під час поточного опитування, виконання тематичних модульних контрольних робіт та іспиту заборонені; • самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); • застосовування посилань на джерела інформації у

	разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; • надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.
Пропуски занять (відпрацювання)	• відвідування занять є обов'язковим; • засвоєння пропущеної теми лекції з поважної причини перевіряється під час складання підсумкового контролю. Пропуск лекції з неповажної причини відпрацьовується студентом (співбесіда, реферат тощо). • пропущені практичні, семінарські та лабораторні заняття, незалежно від причини пропуску, студент відпрацьовує згідно з графіком консультацій. • поточні негативні оцінки, отримані студентом під час засвоєння відповідної теми на практичному, семінарському та лабораторному занятті перескладаються викладачеві, який веде заняття, до складання підсумкового контролю з обов'язковою відміткою у журналі обліку роботи академічних груп. У випадку порушень і зловживань (невідвідування занять більше 50% часу – недопущення до іспиту).
Виконання завдання пізніше встановленого терміну	Виконання завдання пізніше встановленого терміну не допускається, але може надаватись можливість виконати завдання за індивідуальним графіком (за рішенням керівника структурного підрозділу, його замісника та викладача. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Невідповідна поведінка під час заняття	Викладач має право видалити студента із заняття, якщо останній порушує дисципліну і тим самим заважає працювати викладачу та групі. Всю суперечну ситуацію можна вирішити після заняття.
Додаткові бали	Нарахування додаткових балів здійснюється згідно рішення затвердженого на засіданні колективу кафедри і обов'язково озвучується викладачем на перших заняттях. Бали можуть нараховуватись за активність студента на семінарських, лабораторних та практичних заняттях, за опрацювання додаткових інформаційних джерел та наукову (творчу) діяльність.

	Позитивно оцінюється відповідальність, старанність, креативність, фундаментальність.
Неформальна освіта	Питання визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті регулюється «Положенням про неформальну освіту учасників освітнього процесу» ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2019/11/819_29.11.2019.pdf). Процедура перезарахування здійснюється при співпадінні назви неформальної активності з назвою освітнього компоненту та кількістю кредитів. Для перезарахування кредитів неформальної освіти створюється комісія для прийняття рішення. Результати навчання, які отримані у неформальній освіті, враховуються при оцінюванні самостійної роботи студентів з відповідних дисциплін.

Викладач _____ Дмитрик П.М.